כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בהר ■ י' אייר ה'תשפ"ב ■ 11.05.2022 ■ גליון מס' 683

כשם שאין פרצופיהם דומים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

לפי הכתוב: "ורדפו מכם חמישה מאה" החשבון הוא שהאחד ירדוף עשרים, ובהמשך אומרת התורה: "ומאה מכם רבבה ירדופו" לפי החשבון הזה האחד ירדוף מאה, ועל כך שואל רש"י: "וכך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא 'מאה מכם שני אלפים ירדופו?'". ומסיק מכאן רש"י: "אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה". לפי הכלל הזה הרי ככל שכמות לומדי התורה גדילה כך צריכה התוצאה הרוחנית להיות מקיפה יותר, וניצחון האמונה על הכפירה היה צריך להראות יותר בשטח, אך לא תמיד כך הדבר. הנה רבי יוחנן בן זכאי כשראה שהחורבן קרב ובא, בניסיונו להציל את שארית הפליטה, ביקש את "יבנה וחכמיה", קומץ קטן של לומדי תורה, וממנה החל לשקם את "עולם התורה" שחרב. ואכן בתחילת דרכו של ריב"ז האירה לו ההצלחה פנים, יבנה הפכה למרכז התורה וחכמיה למנהיגות הרוחנית של שארית הפליטה, וכך נמשך הדבר עד ימיו של רבי עקיבא, אשר העמיד תלמידים הרבה כמו שמסופר במסכת יבמות [סב ב]: "שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת ועד אנטיפרס" והנה לא זו בלבד שהכמות התורנית הגדולה הזו של רבי עקיבא לא גרמה לפריחת התורה אלא התוצאה היתה הפוכה ש"כולם מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם".

ורבים שואלים: הרי רבי עקיבא, רבם של אותם עשרים וארבעה אלף תלמידים, הוא שאמר [ספרא קדושים פ"ב]: "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה", ובוודאי תלמידיו התחנכו על הכלל הגדול הזה, ורוממות 'אהבת ישראל' היתה בגרונם, ואם כך כיצד בשעת מבחן לא היו תלמידיו אלו נאמנים לדגל האהבה שאותו נשאו ברמה, ולא נהגו כבוד זה לזה? ראיתי הסבר יפה של הרבי מלובאויץ רמ"מ שניארסון [ליקוטי שיחות, ל"ג בעומר] שביאר על פי הכלל [במד"ר פר' כא]: "כשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעתן שווין זה לזה", ובוודאי כלל זה חל גם על תלמידי רבי עקיבא, שכל אחד ואחד השיג את תורתו של רבו לפי דרכו ודעתו, אבל כל אחד מהם לאחר שלמד מר"ע החליט שהאמת היא רק כפי שהוא הבין את דברי רבי עקיבא והוא הפירוש האמתי, וכאשר שמע שחברו מוסר את דברי רבם באופן שונה, החליט שהאחר מסלף את דברי הרב, ואם כך איך אפשר לנהוג בו כבוד, אדרבא יש לגנות אותו. ומכאן באה הפסילה והמידור שנהגו זה בזה. והנה דווקא רבי יוחנן בן זכאי, שידע שאין בעבודת ה' דרך אחת שכולם צריכים ללכת רק בה אלא להכיל את דעתו של כל אדם גם היא שונה מחברו, הוא שבקש מתלמידיו שכל אחד יבקש את דרכו הייחודית לפי הבנתו האישית, ועל כן אמר לחמשת תלמידיו [אבות פ"ב יג]: "צאו וראו איזו דרך טובה שידבק בה האדם" וכל אחד מהם החזיר לו תשובה אחרת. האחד 'עין טובה', האחר 'חבר טוב', השלישי 'שכן טוב', הרביעי 'הרואה את הנולד', והאחרון 'לב טוב', ורק בדרך זו, לאפשר לכל תלמיד מרחב רוחני משלו, הצליח רבי יוחנן בן זכאי לשקם מחדש את 'עולם התורה' שלאחר החורבן. ואף רבי עקיבא לאחר שראה את הכישלון של עשרים וארבעה אלף תלמידיו, בבואו לשקם מחדש את מפעלו התורני, התחיל בשבעה תלמידים וציווה עליהם: "ראשונים לא מתו אלא מפני שהייתה עיניהם צרה בתורה זה לזה - אתם לא תהיו כן" [קה"ר יא]. כי רק חבורת לומדי תורה ה'מפרגנת' זו לזו ומכבדת האחת את זולתה רק היא המסוגלת להצליח.

וכמו בימי רבי עקיבא גם אנו בזמן הזה, אחרי חורבנו של 'עולם התורה' בשואה שפקדה את עמנו, שוב היה עולמנו שמם מתורה עד שהתחוללה המהפכה התורנית של דורנו שמילאה ארץ ישראל תורה, אבל הלקח של תלמידי ר"ע צריך לעמוד כל הזמן לנגד עינינו, ולדעת שהצלחתה של מהפיכה זו

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

"קומה אחת שלימה"
ימים אלו של ספירת העומר, הינם הזדמנות לעסוק במצוות "ואהבת...
המשך בעמ' 2

שו"ת קיץ
האם יש חיוב לאישה להינשא
המשך בעמ' 3

סגולות ראש חודש
סגולה נפלאה לחודש מופלא: ר' סלמאן מוצפי זצ"ל קיבל מהבן איש...
המשך בעמ' 5

גדים ותושבים
בכל ימי דברי ישראל מאז קבלנו את התורה על הר סיני, ועד שאבדה לנו...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
השתדל שלא לומר תחנון
אחד המוהלים המומחים והמפורסמים בדורנו הוא המוהל הרה"ח רבי שלמה...
המשך בעמ' 6

שביבים
- *"הוחזקה סכנה במקום מצוה"*
- *עם מי הדין?*
- *"לשמוע יותר את השני"*
- *חלום על "קדיש"*
- *בזכות ריח החמין*

המשך בעמ' 9

בהר סיני
בהר סיני וגו'. צריך לדעת למה הזכיר הר סיני במצוה זו, והגם שרבותינו...
המשך בעמ' 12

סמל הענווה
הרב מרדכי חסידים היה משמש בקודש במשך שנים רבות את...
המשך בעמ' 13

מותנת רק אם לומדי התורה ינהגו כבוד זה לזה, ועיניהם לא תהיה צרה בתורה זה לזה. ויתקיים בנו תפילתו של רבי אלימלך מליזנסק: "ותצילנו מקנאת איש מרעהו ולא יעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים. אדרבא, תן בלבנו שנראה כל אחד מעלות חברנו ולא חסרונם ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך, ואל יעלה שום שנאה מאחד על חברו חלילה".

"קומה אחת שלימה"

/ הרב יוסף גרליצקי שליט"א*

ימים אלו של ספירת העומר, הינם הזדמנות לעסוק במצוות "ואהבת לרעך כמוך", עליה אומר רבי עקיבא שהיא "כלל גדול בתורה". ידוע מה שקבע 'בעל התניא' בסידורו, "נכון לומר קודם התפילה הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך" (כפי שמוסבר על כך ב'שער הכוונות' להאריז"ל, "כי על-ידי זה תעלה תפילתו ... ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי").

הרמב"ם מגדיר מצוה זו באופן בהיר ומובן (הלכות דעות פרק ו') "מצווה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו".

לעומת זאת, בסיפור הגמרא המפורסם (שבת ל"א, א') על הלל הזקן, שבא אליו נכרי וביקש "גיירני על-מנת שתלמדני את כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת", ענה לו הלל "דעלך סני, לחברך לא תעביד. זוהי כל התורה, ואידך פירושא הוא זיל גמור".

כוונת הלל היא כמובן למצות אהבת ישראל, ונקט אף הוא כדברי רבי עקיבא, שזה כלל גדול ויסוד התורה כולה. מדוע אפוא נקט הלל הזקן בלשון שלילה - "אל תעשה לחברך את מה ששנוא עליך"? והרי התורה עצמה נקטה בדרך החיוב - "ואהבת לרעך כמוך"!

כדי להבין זאת יש להעמיק בדרך החסידות, בהבנת מהותה של מצות אהבת ישראל, וכיצד היא קשורה לתחילת תפילתו של אדם, עבודת ה' שהיא "בין אדם למקום", אף שאהבת ישראל היא מצווה שבין אדם לחברו.

בתורת החסידות מבואר, שכל נשמות ישראל הם "קומה אחת שלימה", עם ישראל כולו הוא גוף אחד. כשם שבגוף ישנם סוגים רבים של חלקים ואיברים - ראש, לב, ידיים, רגליים, ואף ציפורניים - הרי בסופו של דבר כל אלו יחד כוללים עניין אחד ויחיד - גוף האדם. יתירה מזו, כל איבר וכל חלק בגוף מחובר וקשור עם שאר האיברים, באופן מורגש יותר או פחות, הם קשורים וכלולים זה מזה, ואף מרגישים זה את זה. וכפי שהיה נהוג בעולם הרפואה להקיז דם מאיבר אחד, כדי לרפא איבר אחר. סיבת הדבר היא, משום שכל האיברים מאוחדים ומקבלים את חיותם ואת כוחם מהמוח, שכל כוחות האיברים כלולים בתוכו. לכן המוח מרגיש בכאב קל ביותר בכל חלק בגוף, גם כאב קל בציפורן קטנה - מורגש היטב במוח.

משל איברי הגוף מתאים מאד לנמשל, היותו של עם ישראל גוף אחד שלם: אכן, בעם ישראל ישנם סוגים רבים ושונים מאד של יהודים, שלעיתים גם רחוקים מאד זה מזה במעלתם, כמו המרחק בין איברי הגוף החשובים שהנשמה תלויה בהם ובין ציפורניו של האדם. אך עדיין כל אותם יהודים הם גוף אחד ממש, ואי אפשר להבדיל ביניהם כלל, שהרי כולם כלולים באותו חלק אלוקה ממעל ממש.

על התפילה נאמר "תפילות במקום קרבנות תקנום". והרי על הקרבנות בבית המקדש נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב". כדי לקיים מצות תפילה שהיא הקרבת קרבן - יש להיות שלמים בלא מום ח"ו. אם יהודי ניגש לתפילה, וחלילה עדיין איננו מאוחד עם יהודי אחר הרי הוא בעל מום ח"ו, חסר אצלו ב"ואהבת לרעך כמוך" וחסר לו ב"קומה שלימה" של גוף עם ישראל. לכן ללא הקדמת אהבת ישראל אין הקרבן-התפילה יכולה לעלות לרצון לפני ה'. זהו פגם וחיסרון עצום בתפילתו ח"ו.

גם אם יש לו סיבה צודקת ביותר ואפילו ק"נ טעמים - שלא לאהוב את אותו יהודי אחר. המציאות בפועל היא שאין הוא מאוחד עם אותו יהודי, ש'אף-על-פי שחטא ישראל הוא', וגם הוא "חלק אלוקה ממעל ממש", וחלק מגוף עם ישראל, והרי הקב"ה אוהב אותו כמו שאוהב אותך ובתפילה קיים מום.

זוהי הסיבה שלפני התפילה צריך האדם לקבל על עצמו מצות "ואהבת לרעך כמוך" במלואה, לכל יהודי, אף אם 'ידע איניש בנפשיה' שאין זו משימה פשוטה כלל, אך בלעדיה אי אפשר לגשת לתפילה, באופן שתהיה "תמים יהיה לרצון".

אך עצם ההחלטה הכללית "לאהוב כל יהודי", עדיין איננה מספקת מבחינה מסוימת. יש צורך ב'אבן הבוחן' לוודא שאכן מדובר באהבת ישראל "כמוך", כפי שהתורה דורשת. שהוא אכן חש שכל יהודי הוא חלק ממנו, דבר אחד ומאוחד עמו.

על כך הבהיר הלל הזקן "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך":

ידוע מה שאמר החכם מכל האדם "על כל פשעים תכסה האהבה" (משלי י', י"ב). אף שאדם מודע היטב לכל חסרונותיו ועוונותיו, אין הדבר גורם לו "לאהוב עצמו פחות" - כי אהבת עצמו מכסה על כל הפשעים. האהבה הטבעית שיש לאדם לעצמו גורמת להתעלם מכל הבעיות ולכסות על כל החסרונות.

יתרה מכך, כאשר יבוא מישהו מבחוץ ו"ישים על השולחן" את כל מגרעותיו, יגלה ויספר לו על כל מה שחטא ופשע, על כל מידותיו המגונות וחסרונותיו, הרי תגובתו הטבעית תהיה כעס על אותו אדם, אף שהוא עצמו יודע שאותו אדם דובר אמת לאמיתה. מדוע? מפני שעד עתה הוא לא חש כלל באותם חסרונות, שכן הם היו מכוסים באהבת עצמו.

זהו עומק דברי הלל הזקן. מהי אהבת ישראל אמיתית, "כמוך"? - כאשר "דעלך סני לחברך לא תעביד"! כאשר אינך יכול לראות את הרע שבזולת, אף אם אתה יודע דברים שליליים לגביו, הנך מרגיש ש"על כל פשעים תכסה אהבה" - בדיוק כשם שאהבת עצמך

מסתירה ממך את הרע שלך, כך מתוך אהבת ישראל תכסה ותעלים בעיניך את הרע של רעך.

מאמרו זה של הלל הוא בעצם, המשמעות העמוקה והפנימית והיישום החד ביותר של מצות "ואהבת לרעך כמוך", שהוא "כלל גדול בתורה", ובלעדיו לא ניתן לעבוד את ה' בתמימות בקומה שלימה של כל עם ישראל.

אסיים במעשה שהיה בבית מדרשו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש: פעם עבר יהודי חסידי משכונת ווילאמסבורג בין אלפי היהודים המבקשים את ברכת הרבי. בתו של אותו יהודי עזבה, ל"ע, את דרך התורה והמצוות, ונסעה לגור בלונדון עם נכרי רח"ל. היהודי ביקש מהרבי ברכה והפציר מאד שהרבי יורה לשלוחיו בלונדון לחפש אותה ולנסות להחזירה למוטב. באמצע דיבורו אמר לרבי "זי איז דאך פון אונדזערע!" [= "היא הרי משלנו!"] הרבי הישיר אליו מבט רציני ואמר לו מיד "וכי יש בן לאברהם יצחק ויעקב, או בת שרה רבקה רחל ולאה שהם 'נישט פון אונדזערע'?! [=אינם משלנו?!]

וכך כתב הרבי בספר "היום יום" (בפתגם ליום כ"ח ניסן): שאלו חסידים את אדמו"ר הזקן, איזו עבודה נעלית יותר אהבת ה' או אהבת ישראל? ויען: אהבת ה' ואהבת ישראל שתיהן כאחת חקוקות בנשמתו רוחו ונפשו של כל אחד מישראל, ומקרא מלא דיבר הכתוב אהבתי אתכם אמר ה', הרי דגדולה אהבת ישראל, שאוהב מה שהאהוב אוהב.

בעקבות גל הטרור, פורסמה בסוף השבוע קריאה מאת דייני ורבני ישראל, לעם ישראל. הנני מצטרף לקריאה המצורפת!

"עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע"

נמצאים אנו בימים קשים ומדאיגים, עת צרה ומצוקה. אויבינו מרימים ראש וקמים עלינו לכלותנו, ורחמנא ליצלן פוגעים ושופכים דם נקי, דם קדושים וטהורים, הזועק אלינו מן האדמה. באר-שבע, חדרה, רמת גן, בני ברק, ירושלים עיה"ק, ת"א, אריאל, אלעד, בכל מקום שאינם מגיעים אותם שפלים שבאומות כדי לנסות לפגוע ביהודים, ובלשון הגמרא "אין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו", ומי יודע מה יילד יום ח"ו וח"ו.

אלו הם דברי הנשר הגדול, רבנו משה בן מימון, בספרו "משנה תורה" (הלכות תענית):

"מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו לה ויריעו, יידעו הכול שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, ככתוב "עוונותיכם הטו אלה לכם", וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו, ולא יריעו, אלא יאמרו "דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרית", הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות..."

"שובה ישראל עד ה' אלוקיך"!

אנו רבני ודייני ישראל, רבני ערים ושכונות, רבני קהילות, מכל רחבי ארץ-הקודש, קוראים בקריאה של אהבה וחיבה לכל אחד ואחת מעם ישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, בנות שרה רבקה רחל ולאה, להתעורר ולהתחזק, לערוך חשבון-נפש פנימי ואמיתי, כדי לתקן מעשינו, בין אדם למקום ובין אדם לחברו;

נקבל על עצמנו, כל אחד ואחת, להוסיף בהידור ובהקפדה על מצווה אחת לפחות, ולהשפיע בזה על עוד יהודי אחד לפחות:

הנחת תפילין כשרות (ובדוקות) בכל יום חול; שמירת שבת; הדלקת נרות שבת קודש בזמנן; זהירות לאכול ולשתות רק כשר; הקפדה על מזוזה כשרה בכל פתח; שמירת טהרת המשפחה; קביעות עיתים ללימוד תורה; הקפדה מיוחדת על אהבת ישראל לכל יהודי וחלילה לא הפכו; וחינוך יהודי אמיתי לילדי ישראל - "ושיננתם לבניך ודברת בם";

מובטחים אנו, שבהוספה והקפדה והידור בקיום המצוות, נזכה לראות ניסים וחסדים מבורא עולם ומנהיגו, השומר ומגין על בני ובנות ישראל בכל מקום שהוא, ובמיוחד ב"ארץ אשר תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה", ונראה בגלוי היעוד "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד" (ויקרא כ"ו, ו'), בשלמות התורה, העם והארץ.

ובקרוב ממש יבולע המוות לנצח, ונזכה להתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.*

רב מרכז תל-אביב ושליח הרבי מלובביץ לעיר תל-אביב-יפו.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

האם יש חיוב לאישה להינשא

שאלה: מה דינה של פנויה שכבר הגיעה לפרק 'האשה מתקדשת' אך אינה רוצה כלל להתחתן? מבחינתה אין לה כלל מניעה להישאר רווקה כל ימיה! האם על פי ההלכה היא רשאית לנהוג כך? האם אין זה נחשב שהיא מבטלת מצוות עשה של חתונה?

תשובה: כאשר בחור אינו מעוניין להתחתן הרי זה ברור שהרי הוא מבטל מצוות עשה, אלא אם כן עושה זאת בשביל לימוד תורה, דוגמת התנא 'בן עזאי', ועיין בהערה מחלוקת הראשונים בעניין זה[א].

אך לולי זאת, הרי הוא מבטל מצוות עשה של 'פרו ורבו' ומצווה הוא להשתדל במצווה זו, ונהי שאם על אף ההשתדלות מצדו להתחתן אין הדבר עולה בידו משום שאין הוא מוצא אישה אשר מסכימה להתחתן עמו, שבמקרה כזה הרי הוא 'אנוס', ואונס רחמנא פטריה, אך באופן שאין הוא מנסה כלל למצוא את המיועדת לו,

ומלכתחילה מצהיר על כך שאין הוא רוצה כלל להתחתן ולהעמיד תולדות, הרי ברור שהוא בגדר מבטל מצוות עשה, ומעיקר הדין בית דין היו כופים אותו על כך[ב].

אך כאשר מדובר על פנויה המצהירה כך, יש לעיין האם נוכל לטעון עליה טיעון הלכתי של ביטול מצוות עשה, ולכאורה מאחר ונפסק להלכה כשיטת חכמים שאישה פטורה ממצוות פריה ורביה[ג], אם כן אין היא נחשבת כמבטלת מצווה.

ועיין בהערה דברי המשך חכמה הנפלאים בטעם הדבר מדוע פטרה התורה את האישה ממצווה זו[ד].

ויש לציין לדברי הר"ן במסכת בקידושין[ה] אודות מה שהגמרא אומרת 'מצווה בה יותר מבשלוחה' - אף על פי שאישה יכולה להתקדש על ידי שליח, מכל מקום יש יותר מצווה אם תקבל את הקידושין בעצמה, והקשה הר"ן מה שייך לומר כאן 'מצווה בה יותר מבשלוחה' הרי האישה אינה מצווה כלל על 'פריה ורביה'?

ותירץ הר"ן שאף על פי שאינה מצווה מכל מקום אם עושה כן יש לה מצווה מפני שמסייעת לבעל לקיים מצוותו.

ומכל מקום גם לפי דברי הר"ן לא שייך לטעון על אותה פנויה אשר אינה רוצה להתחתן שהיא מבטלת מצווה, שכל מה שחידש הר"ן הוא שאם היא אכן נישאת לאיש ומולידה ילדים יש לה מצווה מהטעם הנ"ל, אך סוף סוף אינה מצווה בכך.

מצוות 'שבת'

והנה יש לברר האם אישה מצווה במצוות 'שבת' הנלמדת מהפסוק 'לא תהו בראה אלא לשבת יצרה' שהרי בכמה מקומות כאשר המשנה והגמרא הזכירו את המצווה של העמדת תולדות, הביאו בהקשר זה את הפסוק הנ"ל, ולא את הפסוק 'פרו ורבו', ומבואר בראשונים שעוד קודם מצוות 'פרו ורבו' יש את מצוות 'שבת' והיא על ידי הולדת ילד אחד (לא שנא בן ולא שנא בת) אך מצוות 'פרו ורבו' מחייבת להמשיך להתעסק במצווה זו עד לידת בן ובת, והלכה פסוקה היא שאישה פטורה מצוות 'פרו ורבו', אך יש לברר האם היא מחויבת במצוות 'שבת'.

ולמעשה זו מחלוקת גדולה בראשונים, ונפקא מינה מתוך מחלוקת זו האם יהיה מותר למכור ספר תורה בשביל להשיא יתומה, ועיין בכל זה בבית שמואל ובחלקת מחוקק בתחילת סימן א' של שולחן ערוך אבן העזר, והמשנה ברורה פסק להלכה[ו] שמותר למכור ספר תורה בשביל להשיא יתומה, ואם כן לפי זה לכאורה כל פנויה מחויבת להשתדל להינשא כדי להעמיד תולדות ולקיים בזה מצוות 'שבת'.

אך לעניות דעתי יש להקשות על כך ממה שנפסק להלכה[ז] אודות זוג שלא זכו לזרע של קיימא והדין הוא שאם הבעל רוצה להתגרש כדי לישא אחרת שיוכל לקיים מצוות 'פרו ורבו' (שמא יזכה להיבנות מאישה אחרת) - טענתו טענה, אך אם האישה טוענת זאת - אין טענתה טענה מאחר ואינה מצווה על פרו ורבו, אלא אם כן באה בטענת 'חוטרא לידה ומרא לקבורה' (מקל לידה ומעדר לקבורה) - כלומר שרוצה היא בן כדי שתוכל לישען עליו בזקנותה ואז אכן כופים את הבעל לגרשה, ולכאורה אם היא מצווה במצוות 'שבת' אם כן מדוע צריכה להגיע לטענה זו, יכולה היא לטעון שרוצה היא להתגרש כדי להתחתן עם איש אחר ולקיים את מצוות שבת המוטלת עליה? ויש לעיין עוד בזה[ח].

ועוד יש לציין לדברי הרמ"א[ט] שפסק שלמרות שאישה אינה מצווה בפריה ורביה, מכל מקום לא תעמוד בלא איש משום החשד (ומשמע שלולי החשד לא היה לה חיוב מצד מצוות 'שבת'), וכן יש לציין למה שנפסק להלכה[י] שמותר לאישה לשתות כוס של עקרין כדי לסרסה שלא תלד, וצריך עיון בכל זה.

והנה כל זה כתבתי על פי ההלכה, אולם ברור שפנויה שאינה רוצה להתחתן ואינה רוצה ילדים, יש כאן בעיה עמוקה הרבה יותר ויש לפתור אותה מהשורש, והרי חז"ל מעידים שטבע האישה לרצות להיות בצוותא, ובוודאי שאישה מטבעה משתוקקת להביא ילדים לעולם, וכמו שאמרה רחל אמנו 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכי', ויש לפנות אל אנשי המקצוע.

א - עיין בית שמואל על שו"ע אבן העזר סימן א' ס"ק ה', שמביא מחלוקת הרא"ש והרמב"ם בעניין זה, שלדעת הרא"ש גם מי שחשקה נפשו בתורה, כל ההיתר הוא רק לדחות את זמן הנישואין, אבל בוודאי שיש קצבה לדבר עד מתי ניתן לדחות, אך לדעת הרמב"ם אין קצבה לדבר.

ב - אך עיין בדברי הרא"ש למסכת כתובות פרק א' סימן י"ב.

ג - כמבואר בשולחן ערוך אבן העזר סימן א' סעיף י"ג.

ד - וזה לשון ה'משך חכמה' (בראשית פרק ט' פסוק ז'): 'לא רחוק הוא לאמר הא שפטרה התורה נשים מפריה ורביה וחייבה רק אנשים, כי משפטי ה' ודרכיו "דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום", ולא עמסה על הישראלי מה שאין ביכולת הגוף לקבל...רק לקיום המין עשה בטבעה שתשוקתה להוליד עזה משל איש. ומצאנו לרחל שאמרה "הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי". ובזה ניחא הך דאמר רב יוסף פרק הבא על יבמתו (סה, ב), דאין נשים מצוות בפריה ורביה מהכא, "אני א - ל ש - די פרה ורבה" (בראשית לב, יא), ולא קאמר "פרו ורבו". היינו דבאדם וחוה שברך אותם קודם החטא שלא היה לה צער לידה, היה מצות שניהם בפריה וברביה, ואמר להם "פרו ורבו" (שם א, כח). אבל לאחר החטא שהיה לה צער לידה, והיא רוב פעמים מסתכנת מזה, עד כי אמרו (בשעה שכורעת לילד קופצת) אשה ונשבעת שלא תזדקק (לבעלה, לפיכך אמרה תורה תביא קרבן - נדה לא, ב). לכן בנח, אף דכתיב "ויאמר להם פרו ורבו", הלא כתיב קודם (שם) "ויברך את נח ואת בניו", אבל נשיהם לא הזכיר, שאינם בכלל מצוה דפרו ורבו. וביעקב קאמר "פרה ורבה", וזה נכון' - עיין שום עוד בדבריו.

ה - ריש פרק ב'.

ו - בסימן קנ"ב.

ז - שולחן ערוך אבן העזר סימן קנ"ד סעיף ו'.

ח - היה מקום לתרץ שמדובר באופן שיש לה כבר בת, ולכן לא יכולה לטעון מצד 'שבת', אך עדיין טוענת שרוצה היא להתגרש משום שרוצה היא גם בן שהיה לה לעזר ולסמך, אך עיין בבית שמואל סימן קנ"ד ס"ק י' שאם יש לה בת כבר לא יכולה לטעון טענת 'מרא לידא וחוטרא לקבורה', וכן הוא בנימוקי יוסף על מסכת יבמות דף כ"א ע"א.

ט - שו"ע אבן העזר סימן א' סעיף י"ג.

י - שולחן ערוך אבן העזר סימן ה' סעיף י"ב.

סגולות ראש חודש

/ המעוררים

סגולה נפלאה לחודש מופלא: ר' סלמאן מוצפי זצ"ל קיבל מהבן איש חי, רבנו יוסף חיים מבגדאד, וכן מובא בספרו "עטרת תפארת", לומר בכניסת ראש חודש 30 פעם את הפסוק בפרשת ויחי "לישועתך קויתי ה'", ולכוון בכך לשמירה ולהצלחה לכל אחד מימי החודש הנכנס, פסוק אחד ליום אחד. והדבר משמח ומופלא, לא לפספס.

שואל האדמו"ר מרוז'ין: משום מה מרן המחבר בשולחן ערוך כתב שני סימנים הקשורים לסעודה, ובהם רק סעיף אחד, סימן ש' במצוות סעודה רביעית, וסימן תי"ט במצוות סעודה ר"ח? הרי היה אפשר להוסיף סעיף אחרון בסימן תי"ח, סעיף ו' במעלת סעודת ר"ח. משום מה סימן שלם? והשיב, משום שרצה מרן המחבר להחשיב בעיני העולם מעלת סעודות אלו, שהרי לכל אחת יש סימן שלם בשולחן ערוך, ובו סעיף אחד, לחשיבותן. במעלת סעודה רביעית כבר זכינו להרחיב בסגולתה הנפלאה, וכעת במעלת סעודת ר"ח.

כתב מרן בשולחן ערוך סימן תי"ט: מצווה להרבות בסעודת ר"ח. וכתב החפץ חיים במשנה ברורה סעיף א': והמוציא על סעודת ראש חודש, ואוכל ושותה בו בטוב, הרי זה משובח, ומזונותיו קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה, מלבד הוצאות שבת, ימים טובים וראשי חודשים... שאם מוסיף - מוסיפין לו, ואם פוחת - פוחתין לו. וכתב בכף החיים אות ה' בשם אור צדיקים: לכן לא יחוש על הוצאת הסעודה, משום שכשם שאדם חייב לכבד המועדים, כך חייב לכבד ראשי חודשים, שגם בו יש הארת הנפש. והוסיף כף החיים רבינו יעקב סופר זצ"ל: ויש לבצוע גם כן על שתי כיכרות, כדי לכבדו יותר מן החול. והמכבד את המצוות שכרו כפול ומכופל. וכתב ה"באר חיים": ואם חל ביום חול ראש חודש, עושה בו מאכל יותר ממה שרגיל ביום חול. וכן אם חל בשבת, עושה גם כן מאכל יותר ממה שרגיל בשבת. ובסידור רבי שבתי (הביאו בחודש בציון) כתב שמי שיש בידו סיפק - ירבה בסעודת ראש חודש ביתר שאת כמו בשבת.

וטעם סעודה זו כתב באורחות חיים, שנהגו כל ישראל לעשות סעודה גדולה בראש חודש יותר משאר הימים, משום כבוד היום, שהוא כפרה לישראל. וכתב מרן החיד"א טעם נוסף, משום קדושה הנמצאת ביום ראש חודש, אף על פי שאין חיוב לבצוע דווקא על פת, כמובא במשנה ברורה, מכל מקום ירא שמיים יצא ידי חובת כולם. שהרי הרוקח, האורחות חיים ועוד כתבו שיש לאכול דווקא לחם, ויאמר "מגדול" בברכת המזון, ואשרי חלקו.

בבא סאלי נהג לעשות בכל ראש חודש סעודות גדולות ולהזמין תלמידי חכמים לסעודה. וכן הצדיק ר' זאב יהודה ליבוביץ, בעל זיו יהודה, בכל ראש חודש היתה מתקיימת סעודה, בכל פעם בבית אחר, וכל בית שנערכה בו סעודת ראש חודש - זכה לברכה לכל החודש. וכך כתב ר' חיים פלאג'י זצ"ל, אשרי האיש אשר יש לו תלמיד חכם על שולחנו. ואם זכה לכמה תלמידי חכמים - יותר טוב. ויערוך שולחנו כהשגת ידו, שהוא דבר גדול, שעל ידי כך יזכה להצלחה והרווחה בכל החודש. אשרי הזוכה.

גרים ותושבים

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי הכ"מ, רות ב"ר חיים יהודה ע"ה

בכל ימי דברי ישראל מאז קבלנו את התורה על הר סיני, ועד שאבדה לנו הארץ בגלות הראשונה - לא הצלחנו לשמור על מצוות השמיטה כהלכתה . וכבר מראש ידע זאת משה רבינו, במסירת הקללות שבפרשה הבאה - הבאים בעיקר כעונש על אי שביתת הארץ.

אך למרות הנבואה המקדימה, כשנשאלה החכמה והנבואה על מה אבדה הארץ - לא היה בידם לענות על כך. עד שגילה זאת הקב"ה בעצמו - 'על עוזבם את תורתי '. כשהפגם העקרי היה, שלא ברכו בתורה תחילה.

הקושי הגדול שישנו בקיום מצוות השמיטה, אינו מצד משך הקיום - כשנה, ועוד כמה חודשים לפני ואחרי . אלא דווקא בהתמודדות עם הבלתי אפשרי - שלא להתעסק עם האדמה כלל.

אמנם את הפירות ניתן ללקט, כשיד הכל שווים בהם. וכן התבואה מתברכת לשלוש שנים , וכך ניתן לשמור על השמיטה. אך את הירקות ושאר גידולי השדה, לא ניתן ליהנות מהם כלל . ודבר זה היה קשה מכל לישראל, עד כדי שהשמיטה הפכה ל"מצווה

עוברת" - שלא נזהרו בה די.

אך לו היו לומדים ישראל מהתורה עצמה, הדבר היה נמנע מהם - שכן אנו גרים ותושבים עם ה' . וכמו שאמר אבי האומה אברהם אבינו, כשבא לקנות מאת בני חת את מערת המכפלה - 'גר ותושב אנכי עמכם '. ובכך רמז להם אברהם, שיש לו שתי בעלויות בקניין הארץ. קניין ממשי ומלא, וקניין שיש בו שיאור בכוונת מכוון .

ואברהם פועל כך, גם בהצלתו של אליעזר לאחר מלחמת סדום. כשהוא מחלק את הצבא לשניים, בואכה כיבוש דמשק . ומלמד בזה את הדורות הבאים, כיצד עלינו לנהוג . בהשארת חלק שלא נגמרת בו כוונתנו, בכיבוש הארץ.

וכך אכן מיישם זאת דוד המלך, כשכבש את ארם צובא שבסוריה - כ'כיבוש יחיד'. ולו חכמו להשכיל ולהבין זאת ישראל, היו מסתמכים על חלק ארץ זו בשנת השמיטה - כמקום המתאים לגידול ירקות ושיווקם בארץ. ובכל ימי הבית הראשון, ניתן היה לשמור את השמיטה בלא לחללה.

למרות זאת רק עולי בבל נהגו בטכסיס זה, כשהניחו כמה ארצות מלכבוש - ועליהם יסתמכו עניי ישראל בשנת השמיטה . והרבה כרכים שכבשו עולי מצרים, נשארו בקדושה משנית בזמן עליית בבל . ובכך באה מנוחה לארץ כששבתו בה - כ'גרים' באותם הכרכים, וכ'תושבים' בשאר המקומות.

על כך הזהירה אותנו התורה מראש, שנשאר כגרים וכתושבים עם ה'. ונזכה להיות ממש כאחד עם השכינה עצמה - גם אם חלילה נצא מהארץ לגלות . גרים - בארץ לא לנו. ותושבים - ככל אבותינו.

ובאם אין אנו נזהרים בכל אלו, אנו עלולים להתעסק עם הנכרי יושב הארץ. ובייחוד אמורים הדברים בשנת השמיטה, בה לא ניתן לעבוד את האדמה. וסוף דבר שנביא על עצמנו בכך, שה'גר' אשר בקרבנו יעלה מעלה . שאם אין אנו נוהגים כגר ותושב עם ה', ינהג הגר תושב עמנו - כמי ששולט עלינו, חלילה . ואילו אנו עלולים להיות נמוכים לפניהם, חלילה .

ובוודאי שהתיקון הגדול יבוא, כש'הגר' יעקר מן הארץ . ומיד אח"כ - גאולה תהיה לנו ולארץ . ושוב נזכה להיות גרים עם ה', ותושבים ככל אבותינו .

1 - **וישבתם על הארץ לבטח** שבעון שמטה ישראל גולים שנאמר (ויקרא כו) אז תרצה הארץ את שבתותיה והרצת את שבתותיה ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמטות שבטלו היו - רש"י ויקרא כה, יח

2 - דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמיהו ט, יא) מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב (ירמיהו ט, יב) ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו' היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה - נדרים, פא.

3 - בחריש ובקציר תשבות ר"ע אומר אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר (ויקרא כה, ד) שדך לא תזרע וגו', אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית - ראש השנה, ט.

4 - **לשלש השנים** למקצת הששית מניסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן - רש"י ויקרא כה, כא

5 - **את ספיח קצירך** אפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הוא קרוי ספיח. **לא תקצור** להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל - שם, ה

6 - כי גרים ותושבים אתם עמדי - ויקרא שם, כג

7 - בראשית כג, ד

8 - **גר ותושב אנכי עמכם** גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם ומ"א אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שא"ל הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת - רש"י, שם

9 - ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק - בראשית יד, טו

10 - **הנערים** עבדי אשר הלכו אתי ועוד ענר אשכול וממרא וגו'. ואע"פ שעבדי נכנסו למלחמה שנא' הוא ועבדיו ויכם וענר וחבריו ישבו על הכלים לשמור, אפי' הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד שאמר (ש"א ל) 'כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלוקו' ולכך נאמר (שם) 'ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט' ולא נאמר והלאה, לפי שכבר ניתן החוק בימי אברם - רש"י שם, כד

11 - דכי קדשה יהושע לשעתה קדשה ולא לעתיד לבא כשגלו בימי נבוכדנצר ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחוצה לארץ ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני - רש"י חולין, ז.

12 - הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית - חולין, שם

13 - כי גרים ותושבים אתם עמדי. וסמיך ליה ובכל ארץ אחוזתכם לומר שבכל מקום שגלו שכינה עמהם - בעל הטורים ויקרא כה, כג

14 - הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה - דברים כח, מג

15 - **וכי תשיג יד גר ותושב עמך** מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך - רש"י ויקרא כה, מז

16 - **ומך אחיך עמו** מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע"י שלמד ממעשיו - שם

17 - לעקר משפחת גר - ויקרא שם, מז

18 - גאלה תהיה לו - שם, מח

19 - **כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי** ר"ל שמצד שני החלקים שמהם הורכבתי, מצד א' שהוא מצד הנפש שבו, אנכי עמך חלק מעצמותך, מצד זה אני גר בארץ הזאת, כי הנפש היא מעולם הרוחני והיא כגר בארץ הגשמי הלז רחוקה משרשה וממקומה, אבל אנכי תושב מצד הגוף, אשר בו אני תושב ככל אבותי, כי בהגוף ששרשו מצד אבותיו המולידים אותו הוא תושב, ובהנפש ששרשו מאלהים אלהי הרוחות הוא גר, ושע"כ יגברו כחות הגוף על כחות הנפש כי הם תושבי הארץ ומושלים בה, על כן אבקש - מלבי"ם תהלים לט, יג

סיפור לשבת

השתדל שלא לומר תחנון

/ יעקב א. לוסטיגמן

אחד המוהלים המומחים והמפורסמים בדורנו הוא המוהל הרה"ח רבי שלמה גלבר שליט"א, דור רביעי למוהלים, ומי שזכה להעמיד מאות תלמידים המשמשים כמוהלים בכל תפוצות ישראל, ועוד ידו נטויה בלימוד אומנות המילה ובמילת ילדי ישראל לאלפים ולרבבות. גם אביו של הרב גלבר לפניו היה מוהל ותיק ומומחה בדורו, ולפניו סבו ואבי סבו. זכה הרב גלבר וגם בנו הרה"ח רבי יואל גלבר כבר התפרסם ברחבי הארץ והעולם כמוהל מומחה בפני עצמו, דור חמישי למשפחת מוהלים, זריז ורגיל במלאכתו המבוקש גם במקרים

המשך בעמוד הבא...

של בריתות מורכבות המצריכות מיומנות מיוחדת.
פרט מעניין נוסף ובעל חשיבות אודות הרב גלבר, הוא עובדת היותו אחיינו של מרן פוסק הדור הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל, בעל 'שבט הלוי'. עובדה זו, העניקה לרב גלבר גישה פתוחה וחופשית אל עמוד ההוראה של הדור, וכך מעבר להיותו מוהל מומחה ומפורסם, הוא גם זכה להיות מי שליבן עם מרן בעל 'שבט הלוי' את הסוגיות השונות של הלכות מילה, ואף קבע מסמרות כיצד יש לנהוג במקרים כאלו ואחרים, כשבין היתר היה זה שהנחיל לרבים את עמדתו של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל בסוגיות שונות בהלכות מילה. הודות למלאכת הקודש בה מחזיק רבי שלמה גלבר, ועובדת היותו מעתיק השמועה מפי מרן ה'שבט הלוי' זצ"ל, זכה הרב גלבר להתחבב מאוד על רבים מגדולי ישראל בדורנו, אדמו"רים ורבנים מכל העדות והחוגים. אבל קשר מיוחד במינו היה לרב גלבר עם מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, ועיקרו של קשר זה נוגע בפטור שפטר הרב גלבר את מרן שר התורה פעמים רבות, מהצורך לומר תחנון, ועל כך נסובה השיחה שערכנו עמו, בשולי שמחת הברית לבן ידידינו, מחשובי ואהובי אנשי משרד 'דרשו' הרה"ח רבי יחיאל גולדברג הי"ו. "היה זה לפני שנים לא מעטות", סיפר הרב גלבר בשיחה עמנו, "קיבלתי שיחת טלפון מאוד מעניינת מאחד מבני ביתו של מרן שר התורה זצ"ל: "הגאון רבי חיים קנייבסקי מבקש שתבוא להתפלל אתו מחר תפילת שחרית כוותיקין"... "כמובן שלא איחרתי למלא אחר הבקשה והשכמתי לפנות בוקר כדי להתפלל עם מרן זצ"ל, ומאז זה הפך למנהג קבוע, מדי פעם הייתי מקבל 'צו גיוס', ולמחרת הייתי מתייצב לתפילת שחרית אצל מרן.
"מה היתה הסיבה? ובכן, מרן הגר"ח זצ"ל השתדל מאוד מאוד שלא לומר 'תחנון' בשום יום מימות השנה. אלא שהוא הקפיד שהדבר יהיה במסגרת ההלכה. בדרך כלל היתה לו סנדקאות כמעט מדי יום, ולכן לא היתה זו בעיה עבורו, ביום שהוא היה סנדק לא היו אומרים תחנון במניין בו התפלל. אבל מה קורה ביום שבו לא כובד הרב בסנדקאות? בכאלו ימים היו מזמנים אותי שאבוא להתפלל אצל מרן, כדי לפטור את מרן זצ"ל מהחיוב לומר תחנון. כשהחל משבר הקורונה והופסקו לחלוטין הבריתות אצל מרן, הייתי מגיע להתפלל אצלו בקביעות.
"מעניין לציין שמרן התייחס לעניין הזה ברצינות מאוד גדולה. זה היה חשוב לו מאוד, ומספרים שלפני שהביאו אותי כדי לפטור את מרן, היה הגבאי בבית המדרש 'לדרמן' אחראי להשיג מוהל או סנדק בכל יום שמרן זצ"ל לא כובד בסנדקאות, וכשקרה פעם שהוא לא הצליח למצוא מוהל כמה ימים רצופים, העיר לו מרן זצ"ל בדרך הלצה שאולי צריך למצוא גבאי חדש שכן ידע למצוא חתן או מוהל או סנדק בעת הצורך...
"זאת היתה אמנם הלצה בלבד, אבל היא בהחלט מספקת לנו הצצה לחשיבות העצומה שהקדיש מרן זצ"ל לעניין זה. "לא זו אף זו, אני זוכר שפעם אחרי שהתפללתי אצל מרן שחרית כוותיקין כדי לפטור את המתפללים מחובת אמירת תחנון, הגיש אותי הגאון רבי אל'ה מן יבלחט"א אל מרן זצ"ל, ואמר לו באידיש: נו... מגיע לרב גלבר ברכה גדולה מאוד, הוא הציל אותנו היום מה'תחנון'...", ומרן כמובן נענה על אתר והאציל עלי מברכתו הטהורה.
"זאת אמנם היתה בדיחה, אבל היא משקפת את החשיבות של העניין בעיני מרן זצ"ל".
(במאמר המוסגר נציין כי נושא זה של אמירת תחנון הוא נושא רחב ועמוק מאוד, ומי יבוא בסוד קדושים, ולא בכדי מספרים חז"ל שאחותו של רבן גמליאל היתה אשתו של רבי אליעזר, והייתה מקפידה שלא יפול רבי אליעזר על אפיו, מחשש פן יארע אסון לרבן גמליאל, ואכן בפעם אחת שבא עני ודפק בפתח והייתה עסוקה עמו, נפל רבי אליעזר על אפיו ובאותה שעה נפטר רבן גמליאל, ועוד כהנה וכהנה, עד שמובא בפוסקים שהעניין שאומרים וידוי 'אשמנו בגדנו' לפני נפילת אפיים, הוא בגלל שבנפילת אפיים צריך למסור את הנפש ולכן צריכים להתכונן קודם כמו שמתכוננים לפני המיתה רח"ל, ובוודאי הדברים אמורים בקדושים וטהורים כמו מרן הגר"ח וכדו', שאמירת התחנון שלהם יש לה משמעות מאוד מאוד עמוקה, ועל כן השתדל מרן זיע"א בעניין זה).

תחנון' בשדה התעופה

תוך כדי השיחה שאלנו את הרב גלבר שליט"א, אם הוא עצמו אומר 'תחנון' לעיתים. על אף שלא מיהר להשיב על שאלתנו, הבנו מתוך הדברים שמזה מספר שנים כבר לא אמר תחנון מאחר ובכל יום ויום הוא מוזמן למול ילדי ישראל. אחד ממקורביו ציין איזו פעם אחת בודדת שהרב גלבר טס לחו"ל לצורך מילת בנו של אדם המקורב אליו מאוד, וביום של הטיסה שיצאה בשעת בוקר, לא יכול היה לקבל על עצמו בריתות אחרות, כך שאמר פעם אחת בודדת 'תחנון' בבית הכנסת של שדה התעופה.
"היו כמה פעמים ששאלתי את מרן זצ"ל שאלות הלכתיות לגבי אמירת תחנון במקרה שיש סנדק בספק, כלומר התינוק קצת צהוב וכדו', ולא ברור אם תהיה ברית, האם הסנדק והמוהל ואבי הבן פטורים מתחנון ופוטרים את המתפללים עמהם באותו בוקר או לא. מרן זצ"ל פסק לי שגם כשיש ברית של מבוגר אין לומר תחנון. כמו כן שאלתי פעם על ברית לגר צדק, האם היא פוטרת מתחנון ומרן זצ"ל הורה שכן".
שאלנו את הרב גלבר אם הוא הציג את השאלות הללו גם בפני דודו, מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל, אבל הרב גלבר מחייך ומשיב: "לגבי גר צדק לא שאלתי, ולגבי מקרה של ספק ברית, דווקא כן רציתי לשאול אבל לא העזתי... אני חשבתי שדודי בוודאי ינזוף בי וישאל אותי "מה אתה שואל כאלו שאלות בכלל". כי הגישה שלו לכל העניין של אמירת תחנון היתה הפוכה לגמרי. אדרבה, הוא השתדל מאוד שלא להיפטר מאמירת תחנון.
"פעמיים אירע שמרן ה'שבט הלוי' הורה לחתן שהתפלל עמו לצאת החוצה מבית הכנסת לפני סוף חזרת הש"ץ כדי שלא לפטור את הציבור מאמירת תחנון. פעם אחת היה זה בתענית אסתר, ופעם אחרת בשבעה עשר בתמוז ובשתי הפעמים היה זה מאחר שמרן זצ"ל לא רצה להפסיק את אמירת הסליחות.

המשך בעמוד הבא...

"אבל אני יכול לספר סיפור מעניין מאוד בהקשר זה. בימי הרחמים והסליחות, הן בסליחות שלפני ראש השנה והן בסליחות של עשרת ימי תשובה, הייתי נוהג להתפלל שחרית אצל דודי ה'שבט הלוי' זיע"א, אלא אם כן התבקשתי לפטור את מרן הגר"ח מאמירת תחנון...

"מרן ה'שבט הלוי' ידע היטב שאני מוהל ושיש לי כל יום בריתות, ובכל זאת הוא התעלם מהעניין הזה והיו אומרים תחנון. אם לא הייתי אומר במפורש שיש לי ברית ושאין אומרים תחנון, היו אומרים. אני ידעתי שהרבי לא רוצה להיפטר מאמירת תחנון ולכן הייתי שותק, לא אמרתי תחנון עם הקהל אבל גם לא הצהרתי בקול שיש לי ברית וכך היו אומרים תחנון.

"באחת הפעמים מיהר מרן זצ"ל מאוד לאיזשהו מקום אחרי התפילה לצורך גדול, וכשנכנס להתפלל הוא ניגש אלי ושאל אותי במעין קביעה: "יש לך ברית היום, נכון?", כמובן שאישרתי את הדברים, ומרן הורה שלא לומר תחנון. כלומר, כשהוא היה רוצה להיפטר מאמירת תחנון לצורך גדול מאוד, הוא ידע להשתמש בי, אבל זה כל עוד לא אמרתי בפה מלא שיש לי ברית, הוא היה אומר תחנון בלי שום ניסיון להיפטר מהחיוב הזה".

לעשות טובה לשר התורה

לאחר סיפור הדברים המרתקים, שאלנו את הרב גלבר שליט"א, אם הפטור היומי שהיה מגיש למרן הגר"ח קנייבסקי זיע"א אכן זיכה אותו ביחס מיוחד של הכרת הטוב מצד מרן.

"בוודאי שמרן הכיר לי טובה ודלתו תמיד היתה פתוחה בפני כשהייתי צריך לשאול שאלות או לבקש ברכות, זכיתי לקרבה מיוחדת אצלו", משיב הרב גלבר.

"אבל אני חושב שעיקר הכרת הטוב שלו אלי היתה לא בגלל שפטרתי אותו מתחנון פעמים רבות, אלא בגלל מעשה שהיה וכך היה המעשה...

"באחת הפעמים באתי לבית מרן, כדי להזמין אותו לשמש כסנדק בברית ליהודי מבוגר שרח"ל לא נימול עד כה, וכעת מבקש להיכנס בבריתו של אאע"ה. הצעתי למרן, אני לא יודע למה הרגשתי דחף עצום לעשות זאת, שאולי הוא עצמו יבצע את המילה עצמה, כפי שנוהגים לעיתים שאבי הבן מל ומוהל מומחה מסייע על ידו.

"אנשי ביתו של מרן הסתכלו עלי בהפתעה מוחלטת, הם היו המומים מההצעה והיו בטוחים שמרן יסרב לה וידחה אותה על הסף, וכך אכן היה. מרן אמר לי שהוא יבוא לשמש כסנדק אבל הוא לא מוהל ואינו יודע למול...

"את הבריתות למבוגרים אני עורך במרפאה המיוחדת שיש לי בסמוך לביתי, בתנאים של חדר ניתוח, וכמובן שבבריתות כאלו אין קהל גדול. ואכן הגיע מרן, הכל כבר היה ערוך ומוכן, ורגע לפני הברית עצמה הגשתי למרן את כלי המילה ואמרתי לו: הנה, הרב יכול לקיים את מצוות מילה...

"מרן זצ"ל מאוד נבהל ברגע הראשון. הוא הסתכל עלי כלא מאמין, "אני לא מוהל!!!", הוא אמר לי.

"איני יודע מהיכן קיבלתי את האומץ, עמדתי על שלי ואמרתי למרן שזאת בכלל לא בעיה ואני עומד כאן להשגיח עליו שלא יגרום לשום נזק חלילה ואין לו שום סיבה לחשוש.

"מהשם היתה זאת, וכשראיתי שמרן מתלבט אם לקבל את ההצעה או לא, אמרתי לו באומץ לב לא אופייני: "שהרב יוריד מהיהודי הזה את האיסור 'כרת' החופף עליו, ועל ידי זה תהיה המתקת הדינים לכלל ישראל!".

"ואכן, מרן נתרצה ובירך בהתרגשות רבה את ברכת 'על המילה' בפעם הראשונה בחייו. הוא היה ידוע ברדיפתו אחר מצוות נדירות וכך זכה בפעם הראשונה לקיים מצוות ברית מילה.

"אחרי אותה ברית מרן היה בשמחה מאוד מאוד גדולה, הוא הודה לי מעומק הלב על החסד הגדול שעשיתי עמו. הוא נשאר עד סוף הברית של המבוגר וגם אמר את הברכות שלאחר המילה.

"לאחר שהגיע הביתה, ביקש מרן כמה ספרים לעיין בהם, ולאחר מכן הורה לנאמן ביתו רבי ישעיה אפשטיין, שיתקשר אלי ויבקש שאם תהיה הזדמנות אולי אתן לו למול גם גר צדק."אני משתדל לברך את כל הברכות ששייך לברך בזמן הזה, ומאחר ויש ברכה מיוחדת על מילת גרים, אני רוצה למול גר, דבר שעד כה לא חשבתי שאזכה לו..." הסביר מרן.

"הבטחתי, שבלי נדר ובעזרת ה', אני אקרא למרן בפעם הבאה שיזדמן לי למול גר, ואכן כעבור זמן מה הופנה אלי גר צדק, ירא שמים גדול, שביקש להיכנס בבריתו של אברהם אבינו ולבוא תחת כנפי השכינה.

"יצרתי קשר עם בית מרן והזמנתי אותו למול את הגר, ואכן הגיע מרן, ובדחילו ורחימו הוא בירך בהתרגשות גדולה את הברכה שאומרים לפני מילת גר והברכה שאומרים אחרי מילת גר, וכמובן גם מל אותו בפועל כשאני עומד לסייע על ידו". את השמחה העצומה שנראתה על פניו באותו מעמד, אי אפשר בכלל לתאר", מתאר הרב גלבר.

בהמשך לסיפור ששמענו מהרב גלבר, נציין, כי באחרונה התגלגלה לידינו הקלטה של נכד מרן זצ"ל, יבלחט"א הג"ר גדליה הוניגסברג שליט"א, שמספר שפעם אחת הוא נכנס לבית מרן וראה שהוא בשמחה לא רגילה, ממש שמחה עצומה "כמעט שיכרון של שמחה", הוא מגדיר זאת. העז הנכד ושאל את מרן לשמחה מה זו עושה, מה יום מיומיים, והשיב לו מרן שכל ימי חייו הוא מחזר אחר אמירת כל הברכות שאפשר לומר בזמן הזה, והיום זיכה אותו המוהל ר' שלמה גלבר למול גר בפעם הראשונה בחייו, וכשאמר את הברכות שאומרים על מילת גרים, הוא השלים לפי חשבונו את כל סוגי הברכות ששייך לאומרן בזמן הזה, ומאחר ויש בזה תיקון גדול לנשמה על פי קבלה, הוא שמח באופן מיוחד על הזכות הנדירה שנפלה בחלקו.

לראות את אליהו הנביא

"למעשה היה למרן שר התורה עניין מיוחד מאוד במצוות המילה דווקא. לא הכול אנחנו מבינים, אבל את זה ראו בחוש שהוא מאוד מאוד ייקר את המצווה הזאת יותר באופן מיוחד. כולם יודעים כמה היה זמנו יקר לו עד מאוד, ובכל זאת במשך

המשך בעמוד הבא...

שנים רבות הוא היה מרחיק נדוד ונוסע לכל ברית שהזמינו אותו לשמש בה כסנדק מחמת חיבתו העצומה למצווה זו.

"מספרים שפעם בא מישהו למרן ואמר לו שהוא רוצה לזכות לראות את אליהו הנביא ואינו יודע איך יכול לזכות לכך. אמר לו מרן זצ"ל: "מה הבעיה? תבוא לברית מילה...". אולי התשובה הזאת מרמזת על כך שהוא אכן זכה לכך בכל ברית בה השתתף והיה זה דבר פשוט אצלו.

"אני יכול לספר לכם מעשה פלא, שהיה פעם איזה יהודי שהיה ספק אם הוא נימול כהלכה או לא. אני לא אכנס כאן לפרטי השאלה אבל זאת היתה שאלה מורכבת מאוד והייתה עדות של אחותו המבוגרת ממנו ב-12 שנה, שממנה היה משמע שאולי כן צריך למול אותו, ומצד שני היו סיבות לחשוב שאולי הוא כבר נימול. מאוד התלבטתי ולבסוף אמרתי לו שכדאי שנפנה לגדול הדור, העלינו את השאלה על הכתב וניגשנו, אני והיהודי הזה אל מרן זצ"ל, הגשנו לו את המכתב וחיכינו לשמוע את מוצא פיו.

"מרן קרא את המכתב בעיון רב, ולאחר מכן הסתכל בפניו של האיש, עיין בו, שב והסתכל במכתב ועוד פעם הסתכל בפניו, ולאחר עיון חוזר בפניו של האיש הושיט לו מרן את ידו לברכה ופסק "כשר וישר".

"בעניין זה מספרים שפעם בא ראש ישיבה מאחת ממדינות דרום אמריקה אל מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, ועמו כמה מבכירי תלמידיו. לאחר הביקור, אמר מרן הגראי"ל לאותו ראש ישיבה, שיבדוק מה לגבי הברית של שניים מבין התלמידים, מרן ציין מי הם, האם הם נימולו כדת וכדין. התחילו לברר ושניהם אמרו שהם כמובן נימולים, אבל בירור נוסף העלה שהם נימולו על ידי רופא גוי רח"ל, הוריהם לא חשבו שצריך דווקא מוהל יהודי, כמובן שעשו להם הטפת דם ברית.

"כשסיפרו את הסיפור הזה למרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, הפטירו הנוכחים ואמרו שאכן ראיה מכאן שלמרן הגראי"ל שטיינמן יש רוח הקודש. נענה רבי חיים ואמר להם, "זה פשוט שלראש ישיבה יש רוח הקודש, אבל מכאן אין ראיה, כי מי שאינו נימול כהלכה, רואים את זה על הפנים שלו, לא צריכים להגיע לרוח הקודש בשביל זה...".

שביבים / שאול שיף

"הוחזקה סכנה במקום מצוה"

בחורף ת"ש, בעת שבחורי הישיבות שבפולין נמלטו לליטא, היה ביניהם בחור עילוי שגדל בקראקא וגלה לקובנה, הלא הוא הגאון החריף רבי חיים קרייזוירט זצ"ל שנודע לימים כרבה הנערץ של אנטוורפן.

כרבים אחרים התרוצץ רבי חיים בין הקונסוליות, בניסיון למלט את בני הישיבות מפני חורשי הרעה. חמיו הגאון רבי אברהם גרודז'ינסקי, מנהלה הרוחני של ישיבת סלבודקה, לא אהב זאת, הוא חשש מהסתבכות וניסה להניא את חתנו מרעיון הגירה לאי קורסאו שבסמוך לאמריקה, באומרו: "זכות התורה וודאי תגן עלינו".

התשובה שקיבל מחתנו רבי חיים היתה שנונה: "כבר לפני שנים דחיתי את הטיעון הזה", אמר החתן. "בעודי נער צעיר, הראו לי את תשובתו של רבי לוי בן חביב, שעל אף שאשה קטלנית אסורה להינשא, מותרת היא בייבום.

נימוקו מקורי, אישה זו אמנם הוחזקה שבעליה מתים, אבל היבם הרי מקיים מצוה דאורייתא ומקים שם לאחיו המת, וכבר הובטחנו ש'שומר מצוה לא ידע דבר רע' (קהלת ח, ה) אין אפוא חשש שהמצוה תסכן את חייו".

"נשאלתי "סיפר רבי חיים, "הרי הלכה מפורשת היא "אשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה, ומלה גם השני ומת מחמת מילה - הרי הוחזקה שבניה מתים מחמת מילה ולא תמול השלישי", הרי שלמרות שברית מילה היא מצוה דאורייתא חוששים שהתינוק ימות, לאחר שכבר שני אחיו מתו מחמת מילה, ולא סומכים על הבטחת 'שומר מצוה לא ידע דבר רע', האם נעלמה מעיני רלב"ח הלכה זו? השבתי על כך תשובה ניצחת, 'אכן אפילו הוחזקה הסכנה - בטוחים אנו בכוחה של המצוה להגן, מסיבה זו קטלנית מותרת בייבום'.

יוצא מן הכלל המקרה של מתו אחיו מחמת מילה, גם אחיו קיימו מצות מילה, ולמרות זאת מתו, א"כ במקרה זה הוחזקה הסכנה גם במקום מצוה - שוב אין אנו יכולים לפטור עצמנו בהבטחת 'שומר מצוה'.

אירועי הזמן אף הם מלמדים אותנו - הקיש רבי חיים שהוחזקה כעת סכנה אף במקום תורה, ויש להימלט מכאן מה שיותר מהר.

חשיבה זו מובילה אותנו צעד נוסף, אין צורך שתוחזק הסכנה פעמיים במקום מצוה, אלא אפילו הוחזקה הסכנה פעמיים - אחת שלא במקום מצוה ופעם אחת במקום מצוה - יש להימנע מן הפעולה המסוכנת.

והסברא נותנת כן, כיון שהוחזקה הסכנה בשתי פעמים, שוב יש להימנע מפעולה זו, מה תאמר שזכות המצוה תגן בפעם השלישית? הרי אגילאי מילתא בפעם אחת שבכגון זה לא הגנה המצוה.

לפי"ז תתיישב גם קושיית החכם צבי (סי א') כיצד פסק הרלב"ח (סימן לו, וכן הוא בנודע ביהודה קמא אהע"ז סי' י') שקטלנית

מותרת ביבום, והרי יהודה דחה את תמר כלתו, לאחר שמתו שני בעליה, באומרו "שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו", ופירש רש"י (ולהלכה הסכים עמו גם הרמב"ן) שיהודה לא התכוון לאפשר לה להתייבם לשלה בנו מאחר 'שמוחזקת היא זו שימותו אנשיה' הרי שקטלנית אסורה לייבום.

אלא שלפי האמור ניחא, תמר הוחזקה פעמים כקטלנית, והרי נישואיה השניים לאונן היו גם הם במצות ייבום ואיגלאי מילתא שאין כוחה של המצוה להגן מפני סכנתה, לפיכך נאסרה על שלה".

[מתוך סופה וסערה כרך ב' ניסן תשע"ד בני ברק עמ' 20]

עם מי הדין?

מעשה בבחור ישיבה בשם ראובן, שהבחין שחברו, שמעון, מתנגב במגבת עם כיתוב גדול של 'מלון פלוני'... הדבר מאוד קומם את ראובן. אך זו לא הייתה המגבת הגנובה היחידה. ראובן גילה ששמעון מחזיק בעוד מגבות נוספות מבית המלון ההוא, גדולות וקטנות... חשב ראובן לעצמו, אם אגש לשמעון ואבקש ממנו לקיים את מצוות 'והשיב את הגזילה אשר גזל', מן הסתם שלא ישמע לדבריי. הרי אני ממילא עובר בסמוך למלון ההוא בדרכי חזרה לביתי, ואם כן, אקח ממנו את המגבות.

שמעון הופתע לגלות שמגבותיו נעלמו, ונאלץ לשוב לביתו ולהביא מגבות אחרות. למרבה הפלא, גם המגבות החדשות שהביא, בסתר, ואקיים בעצמי 'והשיב'... ואכן כך עשה. נשאו את הכיתוב של אותו מלון... ושוב ראובן החליט שעליו לצאת לפעולה. לקח אפוא בהיחבא את המגבות, ובדרכו לביתו זרקן בבית המלון. וכך חוזר חלילה כל התהליך; שמעון מביא מגבות חדשות של המלון, וראובן משיבן למלון... עד שיום אחד שמעון החליט לשים קץ להתעללות העלמת מגבותיו. הניח את המגבת, והמתין בסתר לבואו של הגנב. ראובן הגיע לקיים את 'מצוותו', ושמעון יצא ונזף בו. ראובן הצטדק, 'קיימתי השבת גזילה לבעלים! ועליך להודות לי שהצלתי אותך מעוון חמור!'

וכאן שמעון סיפר לחברו את האמת העומדת מאחורי המגבות: 'ראה נא ידידי, לפני מספר חודשים, המלון הזמין אלפי מגבות מחברת מסוימת לייצור מגבות. אלא, שפס הייצור ההוא יצא לקוי, מחמת פגם מסוים בכיתוב שם בית המלון הוחלט לייצר מגבות חדשות, ואת כל הפגומות, למכור במחיר מוזל. שמעתי על המכירה המיוחדת, ורכשתי מגבות רבות. התבונן וראה את ההדפסה הפגומה במגבת... כעת נמצא, שלא אני הוא גנב המגבות, אלא אתה, ועליך לשלם לי את דמיהן...' הנה ראובן טען כנגדו: 'מהיכן היה לי לדעת שהמגבות לא שייכות לבית המלון? שוגג הייתי, וכל כוונתי הייתה להצילך. עם מי הדין?

השיב מו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א: ראובן נהג שלא בחכמה כשלקח בסתר את מגבות חברו, מבלי לדון אותו לכף זכות, ומבלי לשאול אותו אם אכן הם גנובים. ואילו היה מנסה להוכיח את שמעון על כך, כמצוות התורה 'הוכח תוכיח את עמיתך' (ויקרא י"ט, י"ז), אזי הייתה מתגלית לו האמת, ובוודאי שלא היה זורק ומאבד את המגבות בבית המלון. ואף אם חשב שכדאי שלא לדבר עם שמעון, כי ברור היה לו שהמגבות גנובים, מכל מקום לפני שעמד לעשות מעשה גניבה בסתר, היה לו לשאול רב אם הדבר מותר. כעין מה שמצינו ברחל אמנו ע"ה, שגנבה מאביה את התרפים, וכוונתה הייתה לטובה, ובכל זאת נענשה על מעשה זה, בכך שלא זכתה לגדל את בנימין (כמבואר בזוהר הקדוש). וב'ספר חסידים' (החדש, סי' תתקכ"ד) שואל: מדוע נענשה רחל בעונש כל כך חמור, והלא כוונתה הייתה להוציא עבודה זרה מבית לבן? ומיישב: "כיון שהיה יעקב שם, היה לה לשאול מיעקב אם יש לקחת את התרפים, ולא לגנבם על דעת עצמה. הרי כשיש חכם וחסיד לשאול ממנו, אין לעשות דבר מבלי עצתו". נלמד מכאן, שבכל מעשה קנאות ותוכחה (בפרט כשמדובר בלקיחת ממון הזולת ללא רשות), יש להפנות את העניין לתלמיד חכם בעל הוראה. וגם ראובן היה צריך לקבל רשות טרם נטל את המגבות. ומשלא עשה כן, אינו נחשב לגנב בשוגג, אלא לגנב במזיד, ולכן שלם ישלם לשמעון את דמי המגבות, כדין השבת גניבה. ומלבד זאת, יש לדון לחייב את ראובן מדין 'מזיק בידיים' (וממילא חייב גם אם הוא שוגג), כי הניח את מגבות חברו במקום כזה שהן אבודות בו. לסיכום: ראובן צריך לשלם לשמעון את דמי המגבות.

(ופריו מתוק)

"לשמוע יותר את השני"

סיפור מופלא על גאון ישראל, רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, מספר נכדו המסור רבי אהרן גולדברג: היה לנו קרוב ישיש, איש שיבה שבשחר ימיו התגורר בחו"ל והיו לו שם תפקידים נכבדים ובאחרית ימיו עלה לארץ הקודש, כאן היה בודד וכבר לא היה לו סיפוק מחייו. הזיקנה מיהרה לקפוץ עליו ביתר שאת, והוא ואשתו התגוררו בבית אבות ידוע בירושלים. רבינו הקפיד לבקרו מפקידה לפקידה. האיש היה כאמור בודד ומצבו הלך ודעך מחודש לחודש. רבינו ניסה לרומם את רוחו, ולהוציא אותו מהעצבות וכמעט לא הצליח. הלכתי אתו פעמים רבות לבקר את הזוג הזה במושב זקנים, פעם אחת לפני היציאה לבית אבות נאלצתי להביא עימי את שני הילדים שלי, אחד בן ארבע והשני בן שלוש, סבא אמר לי: "אהרן: היום איננו יכולים להיכנס יחד, כי לאיש בן תשעים ומעלה לא באים עם ילדים קטנים", אמרתי לו: "סבא, הם לא שובבים וישבו בשקט", אך סבא עמד על דעתו, באמרו: "אני אדם מבוגר ומבין לליבם של זקנים, ממש לא בא בחשבון שאתה תיכנס איתם פנימה". ניסיתי בכל זאת לבקש וסבא היה נחרץ ובוודאי הצדק היה אתו כי הישיש לא היה בדעה צלולה ולא עם מצב רוח מרומם, אלא שחשבתי שזה לא כל כך נורא. אבל סבא רצה שהמצווה תתנהל בשלמות, כאשר הגענו למקום לוויתי אותו מאחור, כמעט עד החדר ומכיוון שהיה אפשר להתבלבל בפרוזדורים ובחדרים, אמרתי לעצמי: ברור שאינני נכנס עם הילדים לחדר, רק הבטתי מרחוק אחריו שאינו מתבלבל. והנה אני רואה מזווית הפרוזדור שהישיש יושב עם הראש על השולחן, אינו רואה בכלל שסבא נכנס וסבא מנסה לדבר משהו, וכלום. היה נראה כי חובה לעשות שם משהו. פקדתי על הילדים תמתינו כאן בחוץ, אל תזוזו ובעוד דקה דקותיים, אני שב.

נכנסתי רק כדי לעשות אוירה נעימה יותר, אבל הדקה הפכה לכמה דקות והילדים שהמתינו לשובי התייאשו והחליטו שהם באים אחרי ונכנסו לתוך החדר. ואז, לא להאמין, הזקן רק ראה שני ילדים קטנים ואורו עיניו. הבאת כאלה ילדים, איזה ילדים נחמדים ומתוקים, לפתע פתח את הפה וסבא מסתכל עלי בשמחה עם העיניים שלו הוא רמז לי בהתפעלות, כמי שאומר איזה יופי שהאיש שמח ומתעורר לחיים. מכאן ואילך באמת הישיש ואשתו התחילו

להשתעשע עם הילדים וגם נתנו להם סוכריות, ממש תחיית המתים. ואז פונה לסבא: ר' שלמה זלמן, אני תמיד נהנה שאתה בא לבקרני, אבל היום הייתה לי כזו הנאה, אני ממש מודה לך ומעריך את ההבנה שלך איך לשמח אותי תמיד.

כשיצאנו מהחדר פנה אלי סבא ואמר לי: אהרן, הרי אתה יודע כמה שאני טורח ליהנות את האדם הזה ולא עוזר כלום, וגם עכשיו כדי לשמח אותו, אמרתי לך שהילדים לא יכנסו ולא יפריעו. מיד התנצלתי, לא התכוונתי חלילה שהם יכנסו, הם פשוט באו ונכנסו ללא רשות. וסבא אומר: בסדר, אני מבין, אבל תראה מה היה כאן: בסופו של דבר, הוא הרי כל כך הודה לנו והיה שמח מכך. והרי זו דוגמא ממנה יש לאדם ללמוד לדעת ולהכיר בכל עת ועידן לא להחזיק רק מעצמך ומדעותיך, מותר ונצרך להאזין להלך מחשבתם של אחרים. אני צריך לקבל על עצמי לשמוע יותר את השני, וגם אם הוא נכד שלי ולחשוב שוב על מה שהוא אומר. וגם אם פשוט אצליח להוכיח שאיני צודק, ושוב אמר בכזו שמחה. תראה אהרן, הרי היית צודק. תודה רבה, יישר כוח, בדרך חזור במכונית סבא פנה לילדים ושיבח את התנהגותם וכמה ששימחו אדם מבוגר וכשהגענו הביתה כיבד אותם בשוקולד.

המכתב שרבנו ביקש לשמור

עוד מספר רבי אהרן: מפעם לפעם היה סבא ממיין את המכתבים שקיבל ובודק מה הוא צריך לשמור ומה לגניזה וכו' אירע פעם שעל מכתב אחד שלא נראה היה שהוא זקוק לו הוא ביקש להשאירו. כשנשאל מדוע הוא משאירו נענה ואמר, כי במכתב טמונה עבודת המידות והוא נהנה להסתכל בו.

גופא דעובדא היה, רבינו ביקש מתלמיד חכם אחד שידפיס בספרו מאמרים שכתב בנושא שעליו הדפיס אותו ת"ח ספר באותה תקופה. לאחר תקופה ערכו את כתבי רבינו והוא ביקש מאותו תלמיד חכם שיסכים שידפיסו שוב בספרו את אותם מאמרים והלה הסכים בשמחה וכתב מכתב לרבינו על כך, ורבינו ראה בזה שבירת המידות ולכן רצה להשאירו.

נכנס פעם מישהו לבית ורצה שיתנו לו משהו, וכנראה שהלה לא היה מאניני הדעת, והתחיל לצעוק שאם לא יתנו לו, יהפוך את הבית וכדו'. הלך מישהו מבני המשפחה והוציאו החוצה. נזעק רבינו ואמר "מהבית שלי לא זורקים יהודי". כך היה כמה וכמה פעמים שלא הרגיש טוב ואחד מבני הבית אמר לאנשים שהמתינו לשאלו שיבואו פעם אחרת, וכשהגיע שעת קבלת קהל אזר עוז ותעצומות ורצה לקבל את הקהל וכשאמרו לו ששלחו אותם, הצטער מאד, באמרו: איך יתכן שגירשו אנשים מביתי?!

שוב הוי מעשה ביהודי שרצה ברכה מרבינו לעניין מסוים, וכשהגיע דפק בדלת ורבינו לא ענה, היות וידע שזו שעת קבלת קהל לא חשש והרבה לדפוק עד שרבינו הגיע לדלת והתנצל שלא חש בטוב ואינו יכול לענות לשאלות עתה. הלה ניסה להתעקש ולומר שהמדובר בדבר קצר ודחוף, אך רבינו אמר שהוא מצטער אבל אינו יכול. אמר הלה שהמדובר הוא רק בבקשת ברכה. כאן התהפך המצב ברגע ורבינו שמע ממנו בסבלנות את מבוקשו ובהארת פנים גדולה ברכו בכל ליבו.

אני אגרש יהודי מביתי?!

פעם נכנס אליו יהודי וסיפר שהוא אוסף צדקה עבור מטרה מסוימת. רבינו ישב באותה עת בחדרו והעניק לו סכום שנראה היה לו שעליו לתת לעניין זה. הלה לא התברך בבינה יתרה ואמר לרבינו שהסכום אינו מספיק והמשיך לשבת במטרה שרבינו "יישבר" ויעניק לו את הסכום הגדול שקיווה לקבל. רבנו יצא מחדרו ובחדר השני בביתו היה אז נהגו המסור רבי יהודה לוי. שאלו רבינו, מה עושים? נענה רבי יהודה, אגש ואומר לו ללכת. רבינו נחרד מהרעיון, שאני אגרש מהבית שלי, חלילה, תחשוב על רעיון אחר. ואז הציע לרבינו שירד אתו למכונית ויעשו כמה סיבובים בשכונה והלה ילך בינתיים לדרכו. זה רעיון מצוין, אמר בשמחה. מיד נכנס לחדרו לבש את הכובע והחליפה וירד למכונית, נסעו כמה דקות בסביבות השכונה ולאחר מכן כשחזרו לבית, הלה כבר לא היה. רבינו הסכים לבטל מכבודו וזמנו ותלמודו, היקר מני יקר ובלבד שלא להעליב יהודי, גם אם אינו נוהג כהוגן בביתו שלו.

כיוצא בזה, כמה פעמים נקלע למצבים שראה שהוא עלול לפגוש מישהו שלא רצה לפגוש, כי מחד קיבל כל אחד בהארת פנים וסבר פנים יפות, ומאידך לפעמים חשש שאם פוגשו פנים בפנים ולא יעיר לו או אפילו ישתוק לנוכח מעשה שעשה הלה וכדו' אין זה ממידת האמת לעת הזאת להאיר לו פנים או לשתוק והשתדל להימנע מכך בעדינות. אירע פעם שיצא מבית וראה אחד שלא רצה לראותו מהטעם דלעיל וחזר בחזרה אל הבית שהיה בו וביקש רשות להישאר בו ונשאר זמן ניכר, עד שהיה בטוח שהלה הלך מהמקום. כך לא וויתר על האמת אך גם לא על בן אדם לחברו.

(מתוך הספר 'גאון ישראל')

■ חלום על "קדיש"

כשנפטר הרה"ח ר' יצחק לנדא ז"ל, מזקני חסידי בעלזא ומשב"ק האדמו"ר מהר"א זי"ע. במהלך ימי ה'שבעה' הגיעו מספר מנחמים, בני משפחה אחת, וסיפרו מעשה מופלא, שתחילתו לפני עשרות שנים, אולם הסיפור האמיתי שבתוך הסיפור התרחש לפני 03 שנה.

אישה צדקנית היתה בירושלים, מרת צביה סאוויצקי ע"ה. היא לא זכתה לפרי בטן, ועבדה במשך שנים בבית יתומים. היא נפטרה בחודש טבת תש"נ, לפני 03 שנה, והלווייתה התקיימה ביום שלמחרת. מי שעסקו בסידור ההלוויה היו האחיינים שלה - אלו שסיפרו את הסיפור כעבור 03 שנה בביתו של ר' יצחק:

"ההלוויה הייתה ביום שישי", סיפרו. "זה היה יום חורפי והשבת נכנסה מוקדם. היינו שם בני המשפחה כשלפתע ראינו אדם לא מוכר. על פי מלבושיו ראינו שהוא חסיד בעלזא, והשוני ביניינו, שנמנים על הציבור הליטאי, היה ניכר. אותו חסיד התקרב אלינו וביקש לומר קדיש על המנוחה, שכן היא לא השאירה זרע של קיימא. תהינו מיהו אותו חסיד, אבל בשל ההתעסקות בקבורה לא שאלנו לזהותו, אלא אמרנו לו שהסתדרנו ויש מי שיגיד עבורה קדיש.

"כשהסתיימה ההלוויה כבר לא ראינו אותו, אולם במהלך ימי ה'שבעה' הגיע אותו חסיד אל בית אמנו שישבה שבעה. כשהתיישב הוא סיפר מה שמו, ועל הקשר שהיה לו עם הנפטרת. סיפורו לווה בבכי, וכך החל לספר:

"'הגעתי לארץ ישראל בשנת תש"ה. הוריי לא הגיעו עמי, ורק חמש שנים מאוחר יותר הם הגיעו לארץ. במשך חמש שנים הסתובבתי כאן, נער צעיר ללא אב וללא אם - סוג של יתום חי. כשהגעתי לירושלים נשלחתי ל'חדר' 'יבנה' ובשעות הלילה הייתי הולך לפנימייה לילדים יתומים בשכונת קטמון. מי שהיתה שם אם הבית,

היא גב' צביה ע"ה, שהייתה אֵם לכל דבר לאותם ילדים שהיו שם. כחלק מהתמסרותה לילדים בפנימייה, היא דאגה למלבושם ולניקיונם, וכן גם לניקוי הראש מכינים'.

"באחד הימים כאשר טיפלה ביצחק, הנער השקט, הוא החל לפתע לבכות. 'מדוע אתה בוכה?' שאלה הגב' את הנער הצעיר, וזה השיב לה שהוא בוכה על מצבה שאין לה ילדים, ועל הצער שיש לה, ושלמרות כל זאת היא עוזרת כל כך לילדים יתומים'. כשנרגע מעט הוא שאל: 'כיצד אוכל לשלם לך על החסד שאת עושה עמי?' והיא ענתה: 'כידוע לך אין לי ילדים ואין לי בנים, אם תרצה להשיב לי טובה, אמור עלי קדיש לאחר פטירתי מהעולם'.

"חלפו 54 שנים מאז אותו רגע שנחרט בזיכרונו - חודש טבת תש"נ, והנה בחלומו מופיעה גב' צביה. 'היא ישבה על הספה, וקראה לי: 'איציק'ל! הגיע הזמן לקיים את ההבטחה'. ר' יצחק קם בבהלה גדולה. ברבות השנים הוא איבד את הקשר עמה וכלל לא ידע אם היא בחיים. בבוקר הוא סיפר זאת לרעייתו, ופנה לצאת לבית הכנסת לתפילת שחרית.

"לפתע הוא רואה מודעה טרייה שנתלתה זה עתה על לוח המודעות ברחוב הטורים בשכונת מקור ברוך - שם התגורר, בה מודיעים על פטירתה של הרבנית הצדקנית מרת צביה סאוויצקי ע"ה. כשהסתכל באיזו שעה ההלוויה, הוא ראה שהיא תתקיים בשעה 00:11. היה ברור לו שהוא ישתתף בהלוויה, ושיבקש גם לומר קדיש. אמנם בהלוויה הוא לא אמר, אך לאחר הלווייתה הוא קיים את הבטחתו".

(מכתב שפורסם ב'המבשר' - 'קהילות',
מאת הרב אברהם מנדלזון עיה"ק ירושלים ת"ו)

בזכות ריח החמין

שח הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל: אספר לכם סיפור אמיתי שסיפר רבי שמחה וסרמן בנו של מרן הגאון רבי אלחנן ווסרמן זצוק"ל הי"ד, אשר שימש כרב בלוס אנג'לס. היתה שם משפחה של בעלי תשובה שהתקרבה ליהדות דרכו, ובנם הגדול הגיע ברוך ד' לגיל בר מצוה. לאותה משפחה היו הרבה ידידים וקרובי משפחה, והם החליטו לערוך את שבת העליה לתורה בבית מלון. ומאחר ובית המלון היה מחוץ לעיר, בהזמנות ששלחו הם ציינו שמי שאינו יכול לבוא ולשהות שם כל השבת, יוכל לחילופין להשתתף בסעודת המצוה שתיערך באמצע השבוע, והדגישו שהם מבקשים לא לנסוע בשבת. הרב וסרמן, מסיבה כלשהי לא יכול היה להגיע לשם לשבת, וביום ששי בבוקר התקשר לבעלת השמחה, איחל לה מזל טוב והתנצל שלא יוכל להשתתף בפועל בשמחתם. בהמשך שאל אותה הרב האם הכינה חמין - טשולנט לשבת, והיא ענתה שלא. "כבוד הרב", כך היא אמרה, "הידידים שלנו אינם יודעים מה זה חמין. כל המאכלים שהכנו לסעודת היום יהיו קרים, כולל הבשרים והתוספות". אמר לה הרב: "אני מבקש ממך שבכל אופן תכיני חמין"... וכמובן בקשתו של הרב התקבלה. בבוקר יום השבת נעצרה ליד המלון מכונית, ומתוכה יצאו זוג אנשים מבוגרים. הם נכנסו לבית המלון, ולפתע נעצרה האישה ואמרה לבעלה: "אינני יכולה, בוא נצא מכאן מיד". ועוד בטרם הספיקו בעלי השמחה לגשת אליהם, הם כבר נעלמו מן האופק.

במוצאי שבת התקשרו בעלי השמחה לברר מה ארע בדיוק, ואז שמעו מהם את המעשה המופלא הבא:

אישה זו היתה ניצולת שואה. היא נלקחה מביתה בגיל שש, שהתה שנים מספר במחנות ובתום המלחמה היגרה לאמריקה, שם בנתה את ביתה. היא לא זכרה שום דבר מתקופת הילדות שלה בפולניה, לא אבא ולא אמא, לא שבת ולא כל סממן יהודי אחר, ועובדה זו ממש הרסה לה את החיים. היא ניסתה אפילו להיוועץ בפסיכולוגים ופסיכיאטרים שיסייעו לה לשחזר את עברה, ולא עלתה בידם. והנה באותה שבת כשנכנסה לבית המלון והריחה את ריח החמין, לפתע הכול צף ועלה לנגד עיניה כאילו קרה היום... מה קרה? כאשר חטפו אותה מהבית בפולניה, היה זה בשבת קדש, ובבית היה ריח של חמין. ועתה כשהריחה את ריח החמין, הכול חזר לה. כל זיכרונות הילדות מהבית החם והאהוב... היא היתה בהלם, לכן לא יכלה להמשיך והחליטה לשוב לביתה. ושמעתי שהזוג הזה נעשו בעלי תשובה אמיתיים, והבת שלהם נישאה לבחור ישיבה ירא שמים!

(גל' וקראת לשבת עונג)

בהר סיני

/ אור החיים הקדוש

בהר סיני וגו'. צריך לדעת למה הזכיר הר סיני במצוה זו, והגם שרבותינו ז"ל אמרו (תורת כהנים) כי ללמד בא שכל המצות נאמרו כללותיהן ופרטותיהן בסיני, עדיין יש מקום לשאלתינו למה לא לימד זה אלא במצוה זו בדיוק ולא במצוה ראשונה או אחרונה, ואולי כי לצד שהזכיר מתנת הארץ דכתיב אשר אני נותן דקדק לומר בהר סיני, לומר כי מחמת הר סיני פירוש מה שקיבלו בו היא שנגמרה המתנה, שעל מנת תורה נתן ה' את הארץ:

עוד על פי מאמר הגמרא מסכת עבודה זרה (כ'.) ופסקו רמב"ם בפרק ג' מהלכות זכיה וזה לשונו אסור לתת לעכו"ם מתנת חנם ע"כ ואם כן ישראל קודם שקבלו התורה דינם כעכו"ם ואחר קבלת תורה יכול ליתן להם, לזה אמר בהר סיני שבזה יוכל לומר אשר אני נותן לכם, ובזה נתישב גם כן למה הוצרך לומר אשר אני נותן כי פשיטא כי הוא הנותן ואין אחר לטעות בו, ותמצא שבפרשת קדושים (לעיל י"ט כ"ג) אמר כי תבואו אל הארץ ונטעתם וגו' ולא הוצרך לומר בה סימן, אלא שנתכוון למה שכתבנו, ומעתה יתיישב למה בחר ה' ללמד בנין אב זה לכל התורה בפרשה זו ולא בפרשה אחרת.

סמל הענווה

הרב מרדכי חסידים היה משמש בקודש במשך שנים רבות את הרה"צ הגאון רבי בן ציון אבא שאול זי"ע וכך סיפר: בשנותיו האחרונות של הרב הוא סבל מאוד גם בעיניו וכמעט ולא יכול היה לראות. צורת הלימוד היתה כך: הייתי גורס לרב מתוך ספרי הקודש והרב היה מקשיב ולומד. כנער צעיר ששימשתי את הרב, רציתי להשתעשע, והייתי פתאום בכוונה מדלג שורה מרש"י או מהגמרא והרב היה מיד מרים את הראש ואומר: 'דילגת, תחזור אחורה חסרה שורה'. ככה היה גם כשהייתי גורס לרב את ספרי הקבלה, למרות שלא הבנתי כלום. הייתי מדלג שורה וחצי ככה, ואז הרב היה מחזיר אותי שוב כדי שאקרא שוב, הרב ידע את כל ספרי הקבלה בעל פה.

כך היה גם כשהרב היה יושב ללמוד עם חסידים בערב בכדי להכין את השיעור שהיה מוסר בבוקר: "הייתי מסביר לרב את התוספות, והרב היה אומר לי 'תחזור עוד פעם' ככה כמה וכמה פעמים, והייתי אומר לרב מעייפות 'רבינו הסברתי כבר' ואז הרב היה אומר לי 'מפה, תצא רק תלמיד חכם'". וכשאמא שלי שתחי' הייתה פוגשת את הרבנית ע"ה בשבתות בשכונה, הרבנית הייתה מספרת לה: 'את לא יודעת מה בעלי הרב עושה לבן שלך מרדכי..' עד היום אמא שלי מספרת לי את זה".

מאז פטירתו של הרב בן ציון, מרגיש חסידים חיסרון גדול, "אני מידי שבוע עולה לפקוד את ציונו של חכם בן ציון, גם אם יהיו כל הימים דיו, וכל העצים קולומוסים וכל העורות קלפים זה לא יספיק בכדי לכתוב את שיבחו של הרב בן ציון, אם זה בתורה, אם זה בקדושה, אם זה ביראת שמיים שלו, בשבילי חכם בן ציון היה סמל הענווה".

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net